

ГИ ДЪО МОПАСАН ЖЮЛИ РОМЕН

Превод от френски: Ганчо Печиков, —

chitanka.info

Преди две години, през пролетта, вървах пеш по брега на Средиземно море. Има ли по-голямо удоволствие от това да размисляш, като вървиш с големи крачки по някой път?

Човек върви сред светлината, сред милващия вятър, край планини, по морския бряг! И мечтае! Колко любовни илюзии и приключения прекосяват една скитаща душа за два часа път! Всички надежди, смътни и радостни, проникват в нас с хладния и лек въздух; човек ги поема с прохладния ветреца и от тях се поражда в сърцето му желание за щастие, което расте, както гладът, предизвикан от ходенето. Бързи, очарователни мисли летят и пеят като птици.

Вървах по дългия път, който води от Сен-Рафаел за Италия, или по-скоро сред онзи великолепен променлив декор, който изглежда създаден за представлението на всички любовни поеми на земята. И си мислех, че от Кан, където само позират, до Монако, където играят, хората идват в този край само за да създават затруднения или да спекулират с пари, да излагат под прелестното небе в тази градина с рози и портокали всичката долна суета, глупави претенции, отворителни желания и да покажат човешкия дух такъв, какъвто е, пълзящ, невеж, нахален и алчен.

Изведнъж в дъното, край едно от очарователните заливчета, каквито се срещат при всеки завой на планината, забелязах няколко вили, само четири или пет, срещу морето, в подножието на хълма, пред дива борова гора, която се простираше далеч зад тях през две големи долини без път и без изход може би. Една от тези хижи ме накара да се спра изведнъж пред вратата, толкова красива беше — малка бяла къща с кафяви дървета украса и покрита с пълзящи рози чак до покрива.

А градината — истинска покривка от цветя, във всички багри и размери, размесени в кокетно и изискано безредие.

Полянката беше осеяна с цветя; в края на стъпалата на терасата имаше купчини цветя, от прозорците висяха под блестящата фасада сини и жълти кичури; терасата, с каменни парапети, която покриваше това малко жилище, беше украсена с големи червени камбанки, подобни на кървави петна.

Отзад се виждаше дълга алея с разцъфтели портокали, която достигаше до подножието на планината...

На вратата с малки златни букви беше написано името: „Вила д'Антан“.

Питах се кой ли поет или коя фея живее там, кой вдъхновен самотник беше открил това място и създал тази къща на мечтите, която сякаш бе поникнала всред букет цветя.

Един каменар работеше на пътя, малко по-далеч. Попитах го за името на собственика на тази скъпоценност. Той отговори:

— Това е къщата на госпожа Жюли Ромен.

Жюли Ромен! Някога през моето детство бях чувал да се говори толкова много за нея, голямата актриса, съперницата на Рашел!

Никоя жена не е била по-аплодирана и по-обичана от нея! Колко дуели и самоубийства са станали за нея и колко шумни истории! На колко ли години беше сега тази съблазнителка? Шестдесет, седемдесет, седемдесет и пет години? Жюли Ромен! Тук, в тази къща! Жената, която бяха обожавали най-големият музикант и най-редкият поет на нашата страна! Още си спомням за надигналото се в цяла Франция вълнение (тогава бях на дванадесет години) във връзка с нейното бягство в Сицилия с поета, след шумното скъсване с музиканта.

Беше заминала веднага, след една премиера, на която залата я беше акламирала половин час и извиквала единадесет пъти на сцената; беше заминала с поета, с пощенска кола, както постъпваха тогава; те бяха прекосили морето, за да отидат да се любят в античния остров, дете на Гърция, под огромната портокалова гора, която заобикаляше Палермо и се нарича Конк д'Ор.

Говореше се как се изкачвали на Етна, как се надвесвали над кратера, прегърнати, с допрени бузи, за да се хвърлят на дъното на огнената пропаст.

Той беше умрял, човекът на вълнуващите стихове, толкова дълбоки, че замайваха главата на цяло поколение, така проникателни, така тайнствени, че бяха разкрили нов свят на младите поети.

Другият също беше умрял, изоставеният, който беше намерил за нея незабравими музикални изрази, изрази на триумф и отчаяние, подлудяващи и разкъсващи.

А тя, тя беше там, в тази къща, забулена с цветя.

Не се поколебах никак, позвъних.

Един дребен прислужник дойде да отвори, осемнадесетгодишен момък, несръчен на вид, с прости ръце. Написах на картичката си галантен комплимент за старата актриса и настойчива молба да ме

приеме. Може би тя знаеше името ми и щеше да се съгласи да отвори вратата си за мене...

Младият прислужник се отдалечи, после дойде отново и ме покани да го последвам; въведе ме в чист, изискан салон в стил Луи-Филип, със студени, тежки мебели, на които една дребна шестнадесетгодишна прислужница, с нежно тяло, но не много хубава, сваляше калъфките в моя чест.

После останах сам.

На стените имаше три портрета на актрисата в една от нейните роли, на поета в дълъг, втален редингот и риза с дантелен нагръдник по тогавашната мода, и на музиканта, седнал пред старинно пиано. Тя русокоса, очарователна, с малко неестествени маниери, типични за онова време, се усмихваше със своята прелестна уста и сини очи; картината беше запазена, фина, елегантна и бездушна.

Те като че ли гледаха вече идващото поколение.

Всичко това напомняше миналото, някогашните дни и изчезналите хора.

Една врата се отвори, влезе дребна жена; стара, много стара, дребна, с бели кичури коса, побелели вежди — истинска бяла мишка, бърза и потайна.

Тя ми протегна ръка и каза с глас, останал свеж, звънлив и трептящ:

— Благодаря, господине. Колко е мило от страна на днешните мъже да си спомнят за някогашните жени! Седнете.

И аз ѝ разказах как нейната къща ме беше привлякла, как бях пожелал да узная името на собственика и как, след като го бях узнал, не можах да устоя на желанието си да позвъня на вратата ѝ.

Тя отговори:

— Това ми прави още по-голямо удоволствие, господине, защото за пръв път ми се случва подобно нещо. Когато ми донесоха картичката ви с изящно написаните думи, аз потреперах, като че ли ми бяха известили пристигането на някой стар приятел, изчезнал преди двадесет години. Аз съм покойница, истинска покойница, за която никой не си спомня, никой не мисли до деня, когато ще умра; и тогава всички вестници ще говорят цели три дни за Жюли Ромен, ще пишат анекдоти, спомени и надуты похвали. После всички ще ме забравят.

Тя спря да говори, помълча, после продължи:

— И това време не е далеч. След няколко месеца, след няколко дни от тази дребна жива жена ще остане само малък скелет.

Тя вдигна очи към портрета си, който ѝ се усмихваше, усмихваше се на тази старица, карикатура на самия него; после погледна двамата мъже, надменния поет и вдъхновения музикант, които като че ли си казваха: „Какво иска от нас тази развалина?“

Някаква неопределена, пронизваща и неудържима скръб притискаше сърцето ми, скръб пред свършения живот, който се бори още в спомените като човек, който се дави в дълбока вода.

От мястото си виждах как минават по пътя колите, блестящи и бързи, отивайки от Ница за Монако. А в тях — млади жени, красиви, богати, щастливи и усмихнати и доволни мъже. Тя проследи погледа ми, разбра мисълта ми и прошепна със сдържана усмивка:

— Човек не може да бъде и млад, и стар.

Аз ѝ казах:

— Колко красив е бил животът за вас!

Тя въздъхна дълбоко:

— Красив и приятен. Ето защо съжалявам тъй много за него.

Видях, че беше разположена да говори за себе си; и внимателно, деликатно, предпазливо, както се пипа болно място, започнах да я разпитвам.

Тя говори за своите успехи, за своите опиянения, за своите приятели, за цялото си тържествуващо съществуване. Запитах я.

— Театърът ли ви даде най-голямата радост, истинското щастие?

Тя отговори оживено:

— О, не!

Усмихнах се; тя продължи, като повдигна тежко очи към двата портрета.

— Те ми го дадоха.

Не можах да се сдържа и попитах:

— Кой от тях?

— И двамата. Аз дори малко ги обърквам в паметта си на стара жена и после днес изпитвам угризения на съвестта към единия от тях!

— Тогава, госпожо, не на тях, а на любовта сте признателна вие. Те са само нейни изразители.

— Възможно е. Но какви изразители бяха те!

— Сигурна ли сте, че не сте били, че нямаше да бъдете също така обичана от някой обикновен човек, който не е бил велик, но би ви предложил целия си живот, цялото си сърце, всичките си часове, цялото си същество; докато тези двамата са ви заплашвали с двама застрашителни съперници, музиката и поезията?

Тя се провикна силно, с оня глас, останал млад, който караше да трепти нещо в душата:

— Не, господине, не. Някой друг би могъл може би да ме обича повече, но той не би ме обичал както тях. Ах, това е, защото те пяха на мене музиката на любовта, както никой на света не би могъл да я пее! Как ме опияняваха те! Възможно ли е някой човек, някой какъв да е човек да намери онова, което те намираха в звуците и думите? Достатъчно ли е само да обича човек, ако не знае да вложи в любовта си цялата небесна и земна поезия и музика? А те знаеха, и двамата, как да подлудяват с песни и думи една жена! Да, може би в нашата любов имаше повече илюзии, отколкото действителност; но тези илюзии ни отнасят в облаците, а действителността ни оставя винаги на земята. Макар и други да са ме обичали повече, аз само чрез тях разбрах, почувствувах и боготворих любовта!

И изведнъж тя започна да плаче.

Плачеше безшумно, с безнадеждни сълзи!

Правех се, че нищо не виждам; и гледах надалеч.

Тя поде след няколко минути:

— Виждате ли, господине, почти у всички същества сърцето остарява заедно с тялото. С мене това не се случи. Моето нещастно тяло е на шестдесет и девет години, а сърцето ми е на двадесет... И ето защо аз живея съвсем сама всред цветята и мечтите.

Между нас настъпи продължително мълчание. Тя се беше успокоила и започна отново да говори, като се усмихваше:

— Колко бихте ми се подигравали, ако знаехте... ако знаехте как прекарвам вечерите си... когато времето е хубаво!... Срамувам се от това и съжалявам в същото време.

Напразно я молих; тя не искаше в никакъв случай да ми каже какво прави; тогава станах да си отивам.

Тя се провикна:

— Толкова скоро!

А като ѝ казах, че трябва да вечерям в Монте Карло, тя запита стеснително:

— Не желаете ли да вечеряте с мене? Ще ми направете голямо удоволствие.

Приех веднага. Тя позвъни очарована; после, след като даде някои нареждания на малката прислужница, ме разведе из къщата.

Нещо като стъклена веранда, пълна с дръвчета, се откриваше над трапезарията и даваше възможност да се вижда от единия до другия край дългата алея с портокали, която се простираше чак до планината. Нисък стол, скрит под растенията, показваше, че старата актриса идваше често да сяда там.

После отидохме в градината да разгледаме цветята. Вечерта се спускаше бавно, една от онези прохладни и тихи вечери, през които се излъчват всички благоухания на земята. Беше почти тъмно, когато седнахме на масата. Вечерята беше хубава и дълга; и ние двамата станяхме близки приятели, когато тя разбра добре каква дълбока симпатия се пробуждаше към нея в моето сърце. Тя беше пила два пръста вино, както казваха някога, и ставаше по-доверлива и по-любвеобилна.

— Хайде да погледаме луната — каза ми тя. — Аз я обожавам, добрата луна. Тя е била свидетел на най-големите ми радости. Струва ми се, че всичките ми спомени са свързани с нея; и не ми остава друго, освен да я наблюдавам, за да си ги възвърна незабавно. И дори... понякога вечер... аз си устройвам красиво зрелище... красиво... красиво... ако знаете? Но не, вие ще ми се подигравате много... не мога... не смея... не... не... наистина не...

Аз я умолявах:

— Хайде... кажете! Кажете ми какво; обещавам ви, че няма да се подигравам... кълна ви се... нека...

Тя се колебаеше. Хванах я за ръцете, бледите малки ръце, тъй мършави и студени, и ги целунах една след друга няколко пъти, както са ги целували някога те. Тя се вълнуваше. Колебаеше се.

— Обещавате ли, че няма да ми се смеете?

— Да, честна дума.

— Е добре! Елате.

Тя стана. И когато дребният прислужник, несръчен в зелената си ливрея, оттегляше стола зад нея, тя му каза няколко думи на ухото,

съвсем ниско и бързо. Той отговори:

— Да, госпожо, веднага.

Тя ме хвана подръка и ме отведе под верандата. Портокаловата алея беше наистина възхитителна. Високо издигнатата и пълна луна очертаваше всред нея тънка сребърна пътека, дълга ивица светлина, която падаше върху жълтия пясък между кръглите и непрозрачни корони на мрачните дървета.

И понеже тези дървета бяха нацъфтели, буйният им и приятен аромат изпълваше нощта. И в тяхната тъмна зеленина се виждаше как прехвъркват хиляди светулки, тези огнени мушици, които приличат на зрънца от звезди.

Аз се провикнах:

— О, какъв декор за любовна сцена!

Тя се усмихна.

— Нали? Нали? Сега ще видите.

Накара ме да седна близо до нея.

Прошепна:

— Ето кое ме кара да съжалявам за живота. Но вие, днешните мъже, никак не мислите за тия неща. Вие сте спекуланти, търговци, практики. Вие дори не умеете да разговаряте с нас. Когато казвам „нас“, разбирам младите. Началото на любовните връзки днес често е някоя сметка от недобросъвестна шивачка. Ако прецените сметката като по-скъпа от жената, вие офейквате; но ако оцените жената по-високо от сметката, плащате. Хубави нрави... и хубави нежности!...

Тя ме хвана за ръката.

— Гледайте...

Останах замаян и възхитен... Там, в края на алеята, по лунната пътечка, идваха двама млади, прегърнати през кръста. Те се приближаваха притиснати, очаровани, с бавни стъпки, прекосявайки петната светлина, която ги осветяваше изведнъж, и се скриваха веднага в сянката. Той беше облечен с дрехи от бял сатен, както през миналия век, и шапка, окичена с щраусово перо. Тя носеше рокля на кошнички и беше с високо вчесана напудрена коса, като красивите дами от времето на Регентството. На сто крачки от нас те се спряха и се целунаха, като се поклониха.

Познах веднага двамата млади прислужници.

Тогава се свих на стола, обхванат от такова ужасно веселие, което разкъсва тялото. Но не се смеех. Въздържах се, болезнено изтръпнал, както човек, на когото режат единия крак, възпира желанието си да вика, при все че то разтваря устата му.

Но децата отново се отправиха към дъното на алеята; те пак станаха прелестни. Отдалечавах се; отиваха си, изчезваха, както изчезва мечтата. Не се виждаха вече. Празната алея изглеждаше тъжна.

Аз също си тръгнах, тръгнах си, за да не ги видя вече, защото разбрах, че това зрелище вероятно продължава много дълго време и събужда цялото минало на любов и декори, изкуствено, лъжливо и привлекателно, фалшиво и истински очарователно, което караше още да тупти сърцето на старата актриса, на старата влюбена!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.